

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkverbetering Kinderdijk-Schoonhovenseveer

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

10 mei 2010 / rapportnummer 2409-29

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Tussen Kinderdijk en het Schoonhovenseveer voldoen delen van de dijk aan de linkeroever van de Lek niet aan de wettelijke veiligheidseisen. Het gaat om ongeveer 12 km waar de dijk versterkt moet worden. Hiervoor stelt het Waterschap Rivierenland een dijkversterkingsplan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Voor de goedkeuring van dit plan wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een beschrijving van de ontwikkeling en een onderbouwing van de alternatieven en van de plaats van de milieuaspecten daarin;
- een beschrijving van de ernst van de gevolgen van de dijkversterking voor de landschappelijke en cultuurhistorische waarden en van maatregelen die getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor cultuurhistorie te minimaliseren;
- een beschrijving van de kenmerkende habitats en soorten, van eventueel optredende (significante) effecten op beschermde natuurgebieden en soorten en van de wijze waarop in het project kansen voor natuurontwikkeling worden gewogen en benut;
- een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

De startnotitie geeft in §2.3 de doelstelling van het plan weer: het versterken van de dijk, zodat deze voldoet aan de veiligheidsnormen. Er wordt naar gestreefd om de huidige functies (zoals woningen) zoveel mogelijk te handhaven of in de nieuwe situatie terug te brengen, maar dit is niet de primaire doelstelling.

Het grootste probleem van de primaire waterkering is de instabiliteit. Daarnaast kampt de waterkering over circa 6 km met een hoogtetekort.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*. In bijlage 2 vindt u de zienswijzen die de Commissie bij haar advisering heeft betrokken.

De dijkversterking vindt plaats binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Dit programma verplicht dat de dijk wordt versterkt voor de komende vijftig jaar. Geef per dijksectie aan hoe groot het probleem is/de risico's zijn op dit moment en voor de komende vijftig jaar.

Naast het HWBP bestaat het Deltaprogramma van de Commissie Veerman. Naar aanleiding daarvan zullen in de komende jaren besluiten genomen worden over het waterbeheer voor de komende 100 jaar. Voor de beheersing van de hoogwaterstanden en de waterkwantiteit kan bijvoorbeeld besloten worden om een waterkering te plaatsen bij Lexmond. Een dergelijk besluit kan grote invloed hebben op de waterstanden in het gebied binnen de keringen en dus ook op de Lek.

Beschrijf in het MER of de maatregelen van de Commissie Veerman binnen de ontwerperperiode van vijftig jaar kunnen leiden tot synergie of tot conflicten met de maatregelen die in het kader van het HWBP worden getroffen. Geef aan hoe hiermee omgegaan kan worden.

2.2 Beleidskader

In §7.4 van de startnotitie is de wet- en regelgeving en het beleid opgesomd waarmee rekening gehouden moet worden bij de besluitvorming over de dijkversterking. Geef in het MER aan welke randvoorwaarden deze wet- en regelgeving en dit beleid stellen aan het voornemen. Dit is onder andere van belang bij het ontwikkelen van alternatieven en het toetsen van de haalbaarheid daarvan.

In aanvulling op §7.4 dient ook rekening gehouden te worden met:

- de Wet op de bodembescherming;
- de Ontgrondingenwet;
- de ontwikkelingen rond de aanwijzing en het (ontwerp)beheerplan van het Natura 2000-gebied "Boezems Kinderdijk";
- het feit dat de "Boezems Kinderdijk" op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 niet alleen wordt aangewezen als Natura 2000-gebied, maar ook is aangewezen als beschermd natuurmonument. Hierdoor bestaan er niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitattypen, maar bestaan er onder andere ook doelstellingen met betrekking tot het natuurschoon².

2.3 Te nemen besluiten

In de startnotitie staat in hoofdstuk 7 beschreven aan welke besluiten de m.e.r.-procedure is gekoppeld. Geef een volledig en samenhangend beeld van de (vervolg)besluiten, vergunningen en ontheffingen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van het initiatief, en van de instanties die daarvoor bevoegd gezag zijn.

Geef daarbij ook aan of één of meer bestemmingsplannen moeten worden gewijzigd en op welke manier dit wordt geregeld. Als er sprake is van de wijziging van een bestemmingsplan, dan leidt dit waarschijnlijk tot een plan-m.e.r.-plicht. Als in verband met significante gevolgen voor Natura 2000-gebied "Boezems Kinderdijk" een passende beoordeling moet worden gemaakt, dan moet deze herkenbaar worden opgenomen in het plan-MER.

² Zie het aanwijzingsbesluit van 22 februari 1989 dat is te vinden op de website van het Ministerie van LNV.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Algemeen

Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

3.2 Alternatieven

Hoofdstuk 5 van de startnotitie geeft in de eerste plaats een goed overzicht van mogelijke (deel-)oplossingen per veiligheidsprobleem en faalmechanisme. Vervolgens wordt aangegeven dat in het MER drie alternatieven zullen worden onderzocht:

1. het referentiealternatief: voor de hele dijk wordt de bermoplossing in beeld gebracht. Puur dijktechnisch bekeken zou dit volgens het waterschap de beste oplossing zijn.
2. het voorkeursalternatief (vka): per dijksectie wordt de beste oplossing gekozen. Het vka wordt gevormd door de in het MER best scorende varianten per dijksectie. Hierbij wordt aandacht besteed aan de aansluiting van de varianten onderling, zodat de continuïteit van de dijk in de lengterichting wordt gegarandeerd.
3. het mma: zie §3.3 van dit advies.

De Commissie kan zich vinden in deze aanpak. Zij adviseert om bij de uitwerking van het *referentiealternatief* naast de instabiliteit van de dijk ook expliciet aandacht te besteden aan het hoogtetekort.

Bij het zoeken naar de beste oplossing *per dijksectie*, adviseert zij:

- om in het geval de dijksectie bestaat uit een schaaldijk en buitendijkse oplossingen worden onderzocht, rekening te houden met de autonome verdieping van de Lek;
- de 'uitbreidbaarheid' van de oplossingsrichting in overweging te nemen. Het is handig als een volgende versterking van de dijk relatief gemakkelijk kan worden uitgevoerd;
- aan te geven of beheer en onderhoud onderscheidend zijn voor de gekozen oplossing;
- in te gaan op de mogelijke conflicterende en versterkende effecten die het treffen van een combinatie van oplossingen (bijvoorbeeld ten behoeve van stabiliteit en dijkhoogte) op één dijksectie heeft.

Bij het ontwikkelen van *het voorkeursalternatief* kan gebruik gemaakt worden van de goede Handreiking Ruimtelijke kwaliteit [H+N+S, 2010) aangevuld met de inzichten op basis van de historische betekenis van de individuele panden, andere cultuurhistorische waarden en natuurwaarden. In de startnotitie is de dijk opgedeeld in 34 secties waarbinnen de dijk een min of meer vergelijkbare karakteristiek en problematiek heeft. In het H+N+S-rapport worden echter vanuit ruimtelijk oogpunt 10 deelgebieden onderscheiden met een eigen karakteristiek (waarvan 8 relevant voor de versterking), hetgeen mogelijk beter hanteerbaar is.

Besteed verder bij het uitwerken van het voorkeursalternatief, met name als zich knelpunten voordoen, aandacht aan:

- de mogelijkheid om van een tuimelkade een vierkante dijk te maken;

- de mogelijkheid om meer overslag dan het overslagcriterium (1 l/m/s) toe te laten door bijvoorbeeld het binnentalud overslagbestendig te maken;
- de buitendijkse mogelijkheden, zeker als er binnendijks grote knelpunten blijken te zijn, bijvoorbeeld met bebouwing of met natuurwaarden zoals in Natura 2000-gebied “Boezems Kinderdijk”;
- het toepassen van innovatieve dijkverbeteringmethoden. Tijdens het locatiebezoek is verteld dat proeven zijn of worden gedaan met innovatieve dijkversterkingstechnieken, zoals het gebruik van ‘dijkdeuvels’³ en het concept ‘de waterontspanner’⁴. Motiveer waarom deze innovatieve technieken wel of niet verder uitgewerkt worden in het MER.

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

In §6.3 van de startnotitie staat dat geen zelfstandig meest milieuvriendelijk alternatief (mma)⁵ zal worden ontwikkeld, maar dat bij voorkeur wordt aangesloten op het voorkeursalternatief. Het mma zal vooral onderscheidend zijn door het opnemen van niet wettelijk verplichte mitigatie en compensatie en het bewerkstelligen van meer netto positieve effecten op het milieu.

Tijdens het locatiebezoek is hieraan toegevoegd dat de wijze waarop omgegaan kan worden met de huidige woningen aan de dijk de belangrijkste rol zal spelen in het mma. De Commissie kan zich hierin vinden. Daarnaast adviseert zij om bij de ontwikkeling van het mma de mogelijkheden van ‘werk met werk maken’ te onderzoeken⁶, zoals ook genoemd in §4.2.4 van de startnotitie. Hierbij kan bijvoorbeeld ook gedacht worden aan de ontwikkeling van de in de startnotitie genoemde klimaatdijk⁷. Verder kunnen de volgende aspecten in het mma betrokken worden:

- een milieuvriendelijke wijze van aanleg en het benutten van milieuvriendelijke (bekledings-)materialen;
- hergebruik van de buitenbekleding van de dijk;
- het beperken van hinder in de realisatiefase;
- afwerking en beheer gericht op het vergroten van de natuur- en beleevingswaarde.

De Commissie kan zich voorstellen dat binnen het ontwikkelen van het mma ook een visie/alternatief voor bebouwing op en langs de dijk op de lange termijn (ca. 200 jaar) wordt verkend. In het plangebied zal altijd sprake zijn van een slappe grond, wat resulteert in de noodzaak tot blijvende dijkversterkingen, wat weer resulteert in blijvende knelpunten met de bestaande woningen nabij de dijk. Wellicht kan in een lange termijn visie nagedacht worden over toekomstbestendig wonen langs de dijk.

³ Zie figuur 5-16 uit de startnotitie over dijkdeuvels.

⁴ Dit is een manier om de waterdruk in de ondergrond te verminderen. Er is sprake van ‘omgekeerde drainage’. Door kolommen zand en grind –zogenaamde filterpalen– aan de binnenzijde van de dijk te plaatsen, wordt voorkomen dat kwelwater de binnendijkse berm omhoog drukt. Zie bijvoorbeeld: <http://www.movares.nl/Innovaties/Waterontspanner.htm>

⁵ De Commissie wijst er op dat het per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) geen wettelijk inhoudsvereiste meer is om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden.

⁶ Hierop wordt ook gewezen in de zienswijzen 1, 2 en 5.

⁷ Tijdens het locatiebezoek is duidelijk geworden wat onder een klimaatdijk wordt verstaan: een dijk die in principe voldoet aan de veiligheidseisen in 2100, waarop en waaraan andere functies gerealiseerd kunnen worden, bijvoorbeeld woningen gebouwd kunnen worden.

Maak de gemaakte keuzes tijdens het ontwikkelen van het mma (bijvoorbeeld een hoge prioriteit voor cultuurhistorie in dit plangebied) inzichtelijk in het MER.

3.4 Referentie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie waarmee de alternatieven worden vergeleken. De referentiesituatie bestaat uit de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling. Hoofdstuk 3 van de startnotitie geeft een eerste aanzet van de bestaande toestand van het milieu. Vul dit aan op het juiste detailniveau voor het maken van keuzes. Dit betekent bijvoorbeeld dat gedetailleerder in beeld moet worden gebracht welke (beschermde) flora en fauna zich op dit moment op en rond de dijk bevindt en wat de cultuurhistorische waarde is van de panden op, aan en langs de dijk.

Onder de autonome ontwikkeling wordt de toekomstige ontwikkeling van het milieu verstaan, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Deze toekomstige milieusituatie bestaat uit de ontwikkeling van de huidige activiteiten in het studiegebied en van bekende nieuwe activiteiten.

4. **BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN**

4.1 Algemeen

Om alternatieven goed te kunnen toetsen aan doelbereik en milieugevolgen adviseert de Commissie om de toetsingscriteria, waar mogelijk, kwantitatief en meetbaar te maken, bijvoorbeeld voor de milieuaspecten bodem en water en natuur. Er kan voor gekozen worden om aan bepaalde criteria meer gewicht toe te kennen in de beoordeling dan aan andere criteria.

4.2 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- de effecten op de grondwaterstromingen;
- grondverzet en de logistiek van aan- en afvoer van grond en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- de wijze waarop omgegaan wordt met de aangetoonde en potentieel aanwezige bodemverontreinigingen;
- zettingen zowel ter plaatse van de dijk als in de directe omgeving ervan, de consequenties ervan voor de aanleghoogte van de dijk en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing.

4.3 Natuur

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het beïnvloede gebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke kenmerkende dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten

zijn, wat de aard van de gevolgen⁸ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf maatregelen die de negatieve gevolgen kunnen beperken of voorkomen. Maak hierbij onderscheid tussen gevolgen en maatregelen in de realisatie- en in de gebruiksfase. Geef bovendien aan welke kansen voor de natuur gecreëerd kunnen worden met het voornemen (bijvoorbeeld natuurontwikkeling in buitendijkse gebieden).

Gebiedsbescherming

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals het Natura 2000-gebied en beschermde natuurmonument “Boezems Kinderdijk” en de EHS-gebieden in de uiterwaard. Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan.

Bepaal ook wat de invloed van het voornemen is in cumulatie met andere activiteiten die in of in de nabijheid van de beschermde gebieden plaatsvinden.

Geef per gebied de begrenzingen aan op kaart, inclusief een duidelijk beeld van de locaties van de dijkversterkingsmaatregelen ten opzichte van de natuurgebieden.

Natura 2000-gebied “Boezems Kinderdijk”

Geef voor het Natura 2000-gebied aan:

- de instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit⁹ van habitattypen en leefgebieden voor soorten;
- de actuele en verwachte populatieomvang van de doelsoorten aan de hand van meerjarige trends.

Ga na of de dijkversterking significante¹⁰ negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied of dat het wellicht mogelijk is om bij te dragen aan de instandhoudingsdoelstellingen. Indien significante negatieve gevolgen niet kunnen worden uitgesloten, moet een passende beoordeling opgesteld worden. Betrek daarbij ook cumulatieve gevolgen van andere activiteiten, waaronder bestaand gebruik. Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER (zie ook §2.3 van dit advies). De Commissie adviseert om deze ook op te nemen als het een project-MER is. Dit zorgt er voor dat de natuurinformatie op hetzelfde moment beschikbaar is voor de besluitvorming en in samenhang kan worden beoordeeld door bevoegd gezag en publiek.

Beschermde natuurmonument “Boezems Kinderdijk”

Vermeld tevens of de dijkversterking gevolgen heeft voor aanvullende doelstellingen die bestaan op basis van de aanwijzing van de Boezems Kinderdijk als beschermd natuurmonument, bijvoorbeeld doelstellingen aangaande het natuurschoon.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS-gebieden die mogelijk door de werkzaamheden worden beïnvloed, de daarvoor geldende ‘wezenlijke kenmerken en waarden’. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een ‘nee-tenzij’

⁸ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld geluid, of verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding.

⁹ Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

¹⁰ Gebruik hiervoor eventueel de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

principe. Geef aan hoe het 'nee-tenzij' principe provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader¹¹. Beschrijf bij eventuele gevolgen welke mitigerende maatregelen genomen kunnen worden.

Soortenbescherming¹²

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt^{13,14}. Als actuele flora- en faunagegevens ontbreken, is aanvullend veldonderzoek vereist naar de verspreiding van beschermde soorten op en langs de dijk. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor de beschermde soorten en bepaal daarbij of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats¹⁵. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen, zoals het uitvoeren van werkzaamheden buiten kwetsbare perioden voor soorten.

4.4 Woon- en leefmilieu

Geef in het MER inzicht in de gevolgen van de alternatieven voor de woon- en leefomgeving. Ga daarbij in op het aantal woningen en/of andere gebouwen dat moet worden verplaatst of gesloopt. Bespreek tevens de mate van (geluid)hinder van de aanleg voor omwonenden, landbouw en recreatie, en op de verkeerscirculatie, verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van woningen en aanliggende percelen.

4.5 Landschap en cultuurhistorie

Geef een beschrijving én waardering van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het studiegebied. Ga hierbij uit van hoofdstuk 3 van de startnotitie, de daarin genoemde Handreiking Ruimtelijke kwaliteit (H+N+S, 2010), het archeologisch onderzoek (RAAP, 2009) en het genoemde (lopende) onderzoek naar de historische (bouwkundige) waarde van de panden op, aan en langs de dijk¹⁶.

¹¹ Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Spelregels EHS.

¹² Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

¹³ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrictlijn-/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

¹⁴ Bij de inventarisatie van beschermde soorten kan gebruik worden gemaakt van gegevens van het Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl.

¹⁵ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

¹⁶ Dit onderzoek kan informatie bieden die het mogelijk maakt per pand tot een andere afweging te komen van de benodigde versterkingsmaatregelen, afhankelijk van de objectieve historische waarde ervan.

4.5.1 Landschap

- Beschrijf en waardeer de landschappelijke structuren, met name het kenmerkende karakter (kernkwaliteiten, zie H+N+S, 2010), de gaafheid en de zeldzaamheid van het landschapstype en de samenhang. Bepaal ook de ruimtelijk-visuele waarde van het (dijk)landschap, zoals de openheid of beslotenheid, diversiteit en de zichtrelaties.
- Beschrijf indien relevant de waarde van de vormen in het landschap (aardkundige waarden zoals donken, wielen en stroomruggen), die worden bepaald door de mate waarin het natuurlijk systeem als vorm afleesbaar is en dus zichtbaar is in het landschap.

4.5.2 Cultuurhistorie

- Beschrijf en waardeer¹⁷ de historische geografische waarden (historisch landschap) en met name de historische gebouwen (waaronder monumenten). Maak daarbij waar nodig ook gebruik van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Zuid-Holland.
- Beschrijf de archeologische (verwachtings)waarden en waardeer de bekende archeologische vindplaatsen mede op basis van het onderzoek van RAAP (2009). De Commissie kan zich vinden in de conclusies ten aanzien van archeologisch vervolgonderzoek in tabel 2 van dit rapport.

4.5.3 Effecten

Beschrijf welke invloed het voornemen op de aldus vastgestelde waarden kan hebben. Bepaal zowel de positieve als de negatieve effecten op de beschreven landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Ga daarbij in ieder geval in op:

- de mogelijke verstoring of verbetering van het dijklandschap en de verandering die dit kan hebben voor de beleefde kwaliteit. Denk daarbij onder andere aan de zichtbaarheid en herkenbaarheid van elementen alsmede de ruimtelijk-visuele waarde;
- het op elkaar laten aansluiten van verschillende deeloplossingen waar de continuïteit en de geometrie van de dijk in het geding zijn;
- de mogelijke veranderingen in de mate van samenhang (ensemblewaarde) van het dijklandschap (lintbebouwing-dijk);
- de mogelijke vernietiging of versterking van (onderdelen van) het dijklandschap (met name woningen) en de verandering die dit kan veroorzaken in de fysieke kwaliteit van elementen (de gaafheid) of de inhoudelijke kwaliteit ervan (zeldzame, informatieve of representatieve elementen);
- de verdroging of vernatting en de verandering die dat kan veroorzaken in de conservering van eventueel bodemarchief of funderingen van historische bebouwing.

Geef aan hoe bij planontwikkeling en uitvoering rekening zal worden gehouden met aanwezige waarden (kernkwaliteiten). Ondersteun de beschrijving en effectbepaling met helder beeldmateriaal.

¹⁷ Besteed daarbij zowel aandacht aan de beleefde, fysieke als de inhoudelijke kwaliteit van elementen, lijnen en patronen. Zie bijvoorbeeld ook de handreiking van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 'cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA'.

5. OVERIGE ASPECTEN

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieu-informatie' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en andere visualisaties. Maak gebruik van recent topografisch kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

De Commissie wijst op het belang van een goed (zelfstandig) leesbare samenvatting met het oog op de communicatie richting derden.

Besteed in de aanzet tot het evaluatieprogramma aandacht aan het herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

BIJLAGE 1: Projectgegevens richtlijnenfase besluit-m.e.r.

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: College van Gedeputeerde Staten provincie Zuid-Holland

Besluit: Goedkeuring van het dijkversterkingsplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C12.2

Activiteit: Versterking van een primaire waterkering

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in “Het Kontakt De Klaroen”, editie 2: 17 maart 2010

ter inzage legging startnotitie: 22 maart 2010 tot en met 19 april 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 16 maart 2010

richtlijnenadvies uitgebracht: 10 mei 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs. D.J.F. Bel

ir. L.D. Boom

dr. R.S.E.W. Leuven

drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)

mr. drs. M.A. Poortinga (werkgroepsecretaris)

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie en relevante omstandigheden legt de Commissie in de meeste gevallen een locatiebezoek af.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft naast de startnotitie de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Dijkversterking Lekdijk Kinderkijk – Schoonhovenseveer Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit, H+N+S landschaparchitecten, Amersfoort, januari 2010;
- Archeologisch onderzoek ten behoeve van de Startnotitie m.e.r. van de dijkversterking Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp, 10 december 2009;
- Kaartenboek bij Archeologisch onderzoek ten behoeve van de Startnotitie m.e.r. van de dijkversterking Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp, 10 december 2009.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuom-

standigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Gemeente Liesveld, Bleskensgraaf
2. Gemeente Zederik, Meerkerk
3. A. Ros en W.I. Ros-Boele, Nieuw-Lekkerland
4. Fam. Hak, fam. Hovingh, fam. Vet en fam. van Eijk, woonplaats onbekend
5. Gemeente Nieuw-Lekkerland, Bleskensgraaf

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Dijkverbetering Kinderdijk-Schoonhovenseveer

Tussen Kinderdijk en het Schoonhovenseveer voldoen delen van de dijk aan de linkeroever van de Lek niet aan de wettelijke veiligheidseisen. Het gaat om ongeveer 12 km waar de dijk versterkt moet worden. Hiervoor stelt het Waterschap Rivierenland een dijkversterkingsplan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Voor de goedkeuring van dit plan wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. In dit advies geeft de Commissie m.e.r. advies over de richtlijnen voor het milieueffectrapport.

ISBN: 978-90-421-3038-8

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

